

SORUMLULUK NASIL GELİŞTİRİLİR?

PROF. DR. BENGİ SEMERCİ

Aileler genellikle çocukların tek sorumluluklarının ders çalışmak olduğunu düşünür. Onlardan başka şey beklemezler. Ama biraz büyüdüklerinde, özellikle ergenlik dönemine geldiklerinde kendi sorumluluklarını alacaklarını düşünürler. Oysa süreç bu şekilde işlemez. Sorumluluk çocukluktan başlayarak geliştirilmesi gereken bir kavramdır. Ergenlik döneminde, bu kavramı nasıl geliştirebiliriz?

ZORLAMAK HİÇ İŞE YARAMAZ

Bir ergeni daha çok çalışmaya ya da ödev yapmaya zorlamak işe yaramaz. Yapabileceğiniz, ona sonuçları aktarmak ve ödemek zorunda olacağı bedelleri anlatmak. Çünkü ailelerin de güçlerinin sınırları var. Oda toplamak, para harcamak, okul başarısı, gidebileceği yerler konusunda onunla anlaşma yaparak uzlaşmaya varın. Ama onların sorumluluğu olduğunu düşündüğünüz ve uzlaştığınız konularda sorun yaşarlarsa, sonuçlarına katlanmasına izin verin. Örneğin ödevini ya da spor malzemesini bulamadığı zaman onun yerine bulup odasını toplamamanız gerekir. Bazı ev işlerinde ergene sorumluluk vermek gerekir. Gazete alınması, çöpün çıkarılması gibi günlük ev işleri birer sorumluluk alanı olabilir. Önemli olan işin niteliğinden çok, o işin düzenli yapılmasını beklemektir. Sorumluluğu verip, yapılmadığında söylenerek onun yerine yapmak ergene bir şey öğretmez. Ev ve okul dışı aktiviteler, ergenin sorumluluk duygusunun ve kendine güveninin gelişmesine yardımcı olur. Arkadaş ilişkilerini, onlarla yaptığı aktiviteleri desteklemelisiniz. Desteklemek, denetimi kaybetmenize neden olmaz. Ama engel olursanız, arkadaşlarını sizden gizleyerek, yalan söylemeye başlar. Bu durumda siz de denetimi yitirirsiniz. Birçok aile, çocuklarının okul gezilerine katılmalarını engeller. Oysa okul gezileri onların kendi sorumluluklarını almaları için yardımcıdır. Eğer olanak bulunursa tatillerde kamplara, dil okullarına yollamak sorumluluk alma ve büyüme için olumlu destek olacaktır. Ergene belli bir harçlık vermek ve onu kullanmasını istemek gerekir. Bu onun biriktirme ve bütçe yapma yeteneğini geliştirir. Sizin de ne kadar harcadığı ve harcama yaptığı yerler konusunda fikir sahibi olmanızı sağlar. Para, ergen için güç, bağımsızlık demektir. Aile içinse aynı zamanda harçlık kesme bir ceza yöntemidir. Aslında bağımsızlaşmaya ve duygusal olarak kendini ailesinden ayırmaya çalışan ergen için maddi olarak aileye bağımlı olmak zor gelir. Aile harçlığı, ergeni bağımlı kılmak ve yaptırım olarak kullanırsa, bu ilişkinin bozulmasına neden olur.

PARAYI İDARE ETMEK DE SORUMLULUK KAZANDIRIR

Harçlığın miktarı, sizin bütçeniz ve çocuğun yaşına, gereksinimlerine göre ayarlanmalı. Ergenler genellikle ihtiyacı kadar olmasa bile, sizin bütçenizin kısıtlılığı nedeniyle az harçlık almayı anlar. 14-15 yaşına kadar haftalık, daha sonra ise aylık olarak harçlık vermek uygun olur. Harçlığın miktarını ayarlarken, çocukla konuşarak, ergenin kendi yapacağı rutin harcamaları saptayıp miktarlarını hesapladıktan sonra karar verilmeli. Ergene gerek duyduğundan çok para vermek, onun bütçe yapmayı öğrenememesinin yanı sıra başka sorunlara da yol açar. Yaşının gereğinden fazla para harcayabilen ergen, doyumsuz, amaçsız olmaktadır. Ayrıca para sayesinde yaşına

uygun olmayan aktiviteleri deneme ve yaşıyla uyumsuz şeylere sahip olma geleceğe ilişkin büyük problemler. Benzer şekilde ailenin olanakları olmasına karşın, yaşlılarına göre çok az harçlık verilmesi, ergeni utandırmanın ve güvensizlik yaratmanın yanı sıra, yalan söyleme, çalma, uygunsuz işlerden para kazanma gibi yollara sevk edebilir. Her ergenin, ailesinin onayını almadan sevdiği ya da istediği bir şey için para harcama hakkı var. Bunu harçlığından biriktirebileceği gibi, ek gelir de arayabilir. Ek gelir, sevimlilik yaparak anne, baba ya da diğer aile fertlerinden alınan ek paralar olmamalı. Evde yapmakla yükümlü olduğu yardımlar için de para verilmemeli. Ama onun sorumluluğu olmayan yardımlar için ek harçlık alabilir. Örneğin; otomobil yıkamak, size ait bir yazıyı bilgisayarda temize çekmek, iş yerinizde bir yardımda bulunmak gibi... Bizim ailelerimiz genellikle, eğer ailenin maddi ihtiyacı yoksa, çocuğun hafta sonu ya da tatillerde çalışmasını sadece cezalandırma ya da tehdit olarak görür. Oysa deneyim kazanmak, kendi parasını kazanmayı öğrenmek ve sorumluluk almak için yasal olan koşullarda, 16 yaştan itibaren yarı zamanlı çalışmalar yapılabilir.